

İstanbul Hukuk Mecmuası

Başvuru: 19.10.2023
Revizyon Talebi: 10.11.2023
Son Revizyon Tarihi: 22.12.2023
Kabul: 25.12.2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Mirastan Yoksunluk Sebebi Olarak Mirasbırakanın Öldürülmesinin Medeni Hukuk ve İslam Hukuku Açısından İncelenmesi

Abdullah İslamoğlu^{*}, Esra Eviz^{**}

Öz

Mirastan yoksunluk sebepleri, Medeni Kanun m. 578/1'de, mirasbırakanı kasten veya hukuka aykırı olarak öldürme veya öldürmeye teşebbüs etme, mirasbırakanı kasten veya hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getirme, ölüme bağlı tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlama veya engelleme, mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldırma veya bozma olarak sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Muhtemel mirasçının öldürme fiilini gerçekleştirirken hangi saikle hareket ettiği yoksunluk sonucunun doğumunda etkili değildir. Bununla birlikte, kanunda öldürmenin veya öldürmeye teşebbüsün kasten ve hukuka aykırı olarak gerçekleştirilebileceği vurgulandığından somut olayda hukuka aykırılığı ortadan kaldıran, muhtemel mirasçının ayırt etme gücünün olmaması, meşru müdafaa gibi ihtimallerde mirastan yoksunluk söz konusu olmayacaktır.

Mirastan yoksunluk sebeplerinden birini gerçekleştiren kişi kanun gereği, kendiliğinden mirasçılık sıfatını kaybeder. Bu bağlamda, yoksunluğa neden olan davranışın anayasal güvence altında olan miras hakkının kazanılmasını engelleyecek düzeyde ağır bir yaptırıma bağlandığı görülmektedir. Mirasbırakanı öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden kişi mirasbırakandan önce ölmüş gibi kabul edilir ve bu kişinin miras hakkı altoyuna geçer.

İslam hukukunda, hukukçuların üzerinde görüş birliğine vardıkları mirastan yoksunluk sebepleri, mirasbırakanı öldürme, din farklılığı ve köleliktir. Bunların dışında, ülke ayrılığı, ölüm tarihinin bilinmemesi, mirasçının bilinmemesi, lian, mirasçının veled-i zina olması durumları da üzerinde görüş ayrılığı olan mirasçılıktan yoksunluk sebepleridir. Çalışmada bu iki hukuk sisteminde, bir mirastan yoksunluk sebebi olarak mirasbırakanı öldürmenin hükümleri üzerinde karşılaştırmalı olarak durulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Mirastan Yoksunluk, Kasten Öldürme, Teşebbüs, Mirasçı Sıfatının Kaybedilmesi, İslam Miras Hukuku

As A Reason for Disinheritance the Killing of the Legator Investigation in Terms of Turkish Civil Law and Islamic Law

Abstract

A limited number of grounds for disinheritance are regulated in Article 578/1 of the Civil Code as follows: intentionally or unlawfully murdering or attempting to murder the heir; intentionally or unlawfully rendering the heir permanently incapable of making a testamentary disposition; enabling or preventing the heir from making a testamentary disposition or revoking such a disposition through deception, coercion or intimidation; and intentionally and unlawfully abolishing or revoking a testamentary disposition in a situation and at a time when the heir is no longer able to make it again. The motive of the prospective heir is not effective in the emergence of the deprivation result. However, because the law

* **Sorumlu Yazar:** Abdullah İslamoğlu (Dr. Öğr. Üyesi), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Genel Hukuk ve Türk Hukuk Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: aislam@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-8392-9012

** Esra Eviz (Avukat / Doktora Öğrencisi), İstanbul Barosu / İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: evizesra@gmail.com ORCID: 0009-0002-5615-0190

Atf: İslamoğlu A, Eviz E, "Mirastan Yoksunluk Sebebi Olarak Mirasbırakanın Öldürülmesinin Medeni Hukuk ve İslam Hukuku Açısından İncelenmesi" (2023) 81(3) İstanbul Hukuk Mecmuası 621. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2023.81.3.0005>

emphasizes that murder or attempted murder may be committed intentionally and unlawfully, deprivation of inheritance will not come into question in the event that the possible heir does not have the power of discernment, such as self-defense, which eliminates the illegality in the concrete case. The person who realizes one of the reasons for disinheritance automatically loses the title of heir by law. In this context, the behavior that causes deprivation is seen to be sanctioned severely enough to prevent the acquisition of the right of inheritance, which falls under constitutional guarantee. The person who murders or attempts to murder the heir is considered to have died before the heir, and the right of inheritance passes to that person's descendants. In Islamic law, the reasons for disinheritance upon which jurists agree are the murder of the heir, difference of religion, and slavery. Apart from these, other reasons for disinheritance are a difference of countries, unknown date of death, unknown heir, *li'an*, or the heir being a child of adultery. This study comparatively analyzes the provisions on murdering the heir as a reason for deprivation of inheritance in these two legal systems.

Keywords

Disinheritance, Willful Murder, Attempted Criminal Law, Loss Of Heirdom, Islamic Inheritance Law

Extended Summary

In terms of Turkish Civil Law, a person who realizes one of the reasons for disinheritance automatically loses the title of heir in accordance with the law. In this context, the behavior that causes disinheritance is seen to be subjected to a heavy sanction that will prevent the acquisition of the constitutionally guaranteed right to inheritance. A person who murders or attempts to murder the legator is considered to have died before the legator, and this inheritance right passes to this person's descendants. When looking at the reasons for disinheritance in Islamic law, the situations in which the heir cannot claim the right of an heir are seen to be determined by the Qur'an, sunnah, and ijma.

Qadis have reached a consensus on the situations that cause disinheritance, such as the murder of the legator, religious differences, and slavery. Apart from these, difference of countries, unknown date of death, unknown heir, *li'an*, and the heir being a child of adultery are also listed among the reasons for disinheritance. However, a difference of opinion exists among Islamic sects on these issues.

Murdering the legator is accepted as a reason for deprivation of inheritance in all Islamic sects. However, the fact that Islamic sects make different distinctions regarding the way the act of murder is carried out has also affected the perceptions on this issue. This study takes the Hanafî sect as its basis, which makes the broadest ruling by making a five-fold distinction: intention, intention-like, mistake, current, and causing mistake. Among these distinctions, Hanafi not only views murder by causing as a reason for disinheritance, but also other types of murder as a reason for disinheritance.

When comparing the provisions regarding the murder of the legator as a reason for disinheritance between Turkish Civil Law and Islamic law, the following results are encountered:

In both legal systems, a person who commits acts that result in disinheritance cannot be an heir or a creditor of the will.

Disinheritance not only prevents the transfer of the inheritance but also eliminates the possibility of making any claims regarding the reserved portion, resulting in the inability to make claims regarding death-related savings made by the legator.

According to Art. 578/I b.1 of the Turkish Civil Code, the caste condition is required. For this reason, in order for murder to result in disinheritance, the person who commits the act of murder must be mentally competent. On the other hand, criminal liability is not required. In Islamic law, however, the Hanafı sect also requires criminal liability. A person who kills the legator without criminal liability will not be disinherited. According to Turkish Civil Law, no requisite exists for a person who engages in behavior that is considered a reason for disinheritance to be tried in a criminal court for this behavior and to be convicted as a result of this trial. In Islamic law, however, the person must be punished with retaliation or compensation.

In Turkish Civil Law, intentional and unlawful acts that cause disinheritance can be positive (e.g., performed) or negative (e.g., deliberately not helping one's father who is drowning and unable to swim, and thus not save him from drowning). Situations that occur due to carelessness or negligence (e.g., carelessly burning the will) or situations that are not against the law are not grounds for disinheritance. When evaluated from the perspective of the Hanafı sect, one can conclude that such actions will not be a reason for disinheritance, as killing the legator cannot be carried out with a negative action. When looked at in terms of imprudence and negligence and considering that such actions will be within the scope of mistakes and similar to mistake, one can say that such actions are also a reason for disinheritance. However, such actions that occur through causation will not result in disinheritance.

In both Turkish Civil Law and Islamic law, people who participate in murder as an abettor, encourager, or aider, will also be deemed as grounds for disinheritance.

Again, the presence of a legal reason for the act of murder is an obstacle to disinheritance in terms of both legal systems. An heir who causes death in self-defense while performing a duty or as a result of the exercise of a right will not be subject to disinheritance.

While attempting to murder the legator is considered a reason for disinheritance in Turkish Civil Law, only the concept of murder (not attempted murder) is used in Islamic law. Therefore, one can conclude that, because death does not occur in the possibility of an attempt, this is not considered a reason for disinheritance. According to Turkish Civil Law, murdering or attempting to murder a relative of the legator is not a reason for the deprivation of the legator's inheritance. Relative of the legator

means legator's mother, father, children, or family close relatives. Although the study found no information regarding this issue in the relevant research in Islamic Law, due to all sources mentioning murder of the deceased, one can conclude that murdering a relative of the deceased will not be a reason for disinheritance. One can also state that the motive of reaching the inheritance as soon as possible, which is stated as the cause of disinheritance in Islamic Law, facilitates this result being reached.

In both legal systems, disinheritance is private and does not affect the descendants of the deprived person. The inheritance right of the deprived person passes to that person's descendants as if they were not alive at the death of the legator.

Ultimately, the main motive for disinheritance in both legal systems can be said to be in line with each other, and the murder of the legator and relevant provisions lead to similar results. The fact that most of the other reasons listed under the title of inheritance obstacles in Islamic law are actually obstacles to the title of inheritance rather than being a reason for disinheritance would be appropriate to note.

I. Giriş

Mirasçı sıfatı, Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 599 uyarınca mirasbırakanın ölüm tarihine göre belirlenir. Mirasçı olabilmek için üç koşulun varlığı aranır¹: Mirasın açılması anında sağ olmak (TMK m. 580-581), mirasçı olma ehliyetine sahip olmak (TMK m. 577) ve mirastan yoksunluk sebeplerinden (TMK m. 578) birinin bulunmaması. Mirasçı olma ehliyeti, TMK m. 8'de düzenlenen hak ehliyetinin özel bir şeklidir. Mirastan yoksunluk sebepleri ise, TMK m. 578'de sınırlı olarak sayılmıştır: Mirasbırakanı kasten veya hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenler, mirasbırakanı kasten veya hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getirenler, mirasbırakanın ölüme bağlı bir tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlayanlar ve engelleyenler ile mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldıranlar veya bozanlar mirasçı olamazlar.

İslam Hukuku'nda mirasçı olma sebepleri ise, kan hısımlığı, sahih nikah ve velâ² olarak sayılmıştır. Mirasçı olma koşulları, mirasbırakanın ölümü, mirasbırakanın ölümü sırasında mirasçının hayatta olması, mirasçının hangi yönden mirasçı olduğunun bilinmesi ve mirastan yoksunluk sebeplerinden birinin bulunmamasıdır. Mirastan yoksunluk sebepleri, genel olarak öldürme, kölelik, din ayrılığı, ülke ayrılığı, ölüm tarihinin bilinmemesi, mirasçının bilinmemesi, li'an ve mirasçının veled-i zina olması olarak sayılmıştır. Bunların yalnızca ilk üçünün mirastan yoksunluk sebebi olduğu yönünde görüş birliği vardır.

Mirasçılık sıfatının kazanılmasına engel bir durum olan mirasbırakanın öldürülmesi hususu, çalışmamızda Türk Medeni Kanunu'ndaki hüküm ve sonuçları ile İslam Hukuku'ndaki hüküm ve sonuçları açısından karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

II. Medeni Kanun'da Mirastan Yoksunluk

A. Genel Olarak Yoksunluk Kavramı

Mirastan yoksunluk, genel olarak mirasçı olma ehliyetine sahip bir kimsenin, kanunda öngörülen sebeplerden birinin gerçekleşmesi nedeniyle mirasbırakan yönünden Miras Hukukuna ilişkin bir talep ileri sürebilme ehliyetini kaybetmesidir³. Bir başka anlatımla, mirastan yoksun olan kişi, mirasbırakanın terekesi üzerinde

¹ Zahit İmre ve Hasan Erman, *Miras Hukuku* (15. Baskı, Der 2021) 304-314.

² Sözlük anlamı, dostluk ve yardımdır. İki çeşit vela vardır: Köle azad eden ile köle arasında oluşan bir tür hısımlığı ifade eden, azat etmeden doğan vela ve azad edilmiş kölelere, kimsesiz kişilere bir dayanışma imkânı sağlamak üzere vela akdi yapılma imkanının sağlandığı akitten doğan vela. (Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslam Hukuku*, (12. Baskı, Ensar 2007) 376-377).

³ Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku* (3. Baskı, Filiz Kitabevi 1987) 531; Mustafa Dural ve Turgut Öz, *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku* (18. Baskı, Filiz Kitabevi 2022) N 1490-1492

herhangi bir hakka sahip olamaz⁴. Yoksunluk sonucu doğuran fiilleri işleyen kimse, kanuni mirasçı olamayacağı gibi, atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklısı da olamaz⁵. Yoksunluk mirasın intikalini engellediği gibi saklı paya ilişkin herhangi bir talep ileri sürme imkânını da ortadan kaldırır. Ayrıca, mirasbırakanın yapmış olduğu ölüme bağlı tasarruflar kendiliğinden hükümsüz olur⁶. Bu bakımdan, mirastan yoksunluk sonucu doğuran bir davranışı yapan kişinin kanuni ya da iradi mirasçı veya vasiyet alacaklısı olması arasında bir fark yoktur⁷.

Mirastan yoksunluk, mirasbırakana karşı ağır bir suç işleyen ve bu nedenle mirastan yararlanmaya lâyık olmayan mirasçıyı mirastan uzaklaştırarak, mirasbırakanı koruma amacı güden bir kurumdur⁸. Mirasbırakana karşı mirasçılığın engelleyecek bazı ağır davranışlarda bulunan kişi, TMK m. 578 hükmü uyarınca mirasçı sıfatını kazanamayacaktır⁹. Medeni Kanun m. 578/I'de sayılan mirastan yoksunluk nedenlerine bakıldığında, mirasbırakana veya onun son arzularına karşı gerçekleştirilen hukuka aykırı davranışlardan ibaret olduğu görülmektedir¹⁰. Mirasbırakana yönelik bu denli ağır davranışlar sergileyen bir kimse, mirasçı sıfatıyla onun terekesinden yararlanmaya lâyık görülmemiş ve mirasta hak sahibi olması engellenmiştir¹¹. Muhtemel mirasçının, mirasbırakan ile aralarındaki saygı ve sevgiye dayalı ilişkiyi onarılmaz bir şekilde tahrip eden davranışlarına rağmen, hâlâ mirasta hak sahibi olacağını kabul etmek, adalet hislerimizi zedelediği gibi, mirasbırakanın farazi iradesine de ters düşer¹². Mirastan yoksunluk sebeplerinden birinin gerçekleşmesi ihtimalinde, mirasbırakan ve muhtemel mirasçı arasındaki duygusal bağın koptuğu, mirasbırakanın bu kişinin terekede hak sahibi olmasını istemeyeceği, mirasçılık sıfatının varlık sebebinin ortadan kalktığı karinesi söz konusu olur¹³.

Medeni Kanun m. 510'da yoksunluğa benzeyen ve benzer amaçlarla getirilen mirasçılıktan çıkarma sebepleri düzenlenmiştir. Mirasbırakan, bu hükümde öngörülen sebeplerden birinin gerçekleşmesi hâlinde, ölüme bağlı bir tasarrufla saklı paylı

⁴ Arnold Escher, *Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, III. Band, Das Erbrecht (Art. 537-640)* (3. Auflage, Schultess 1960) Art 540, N 1.

⁵ Ivo Schwander, *Basler Kommentar Zivilgesetzbuch II (Art 457-977 ZGB)* (6. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2019), Art 540, N 22; Kemal Oğuzman, *Miras Hukuku* (6. Baskı, Filiz Kitabevi 1995) 265; *Türk Miras Hukuku* (5. Baskı, Yetkin 2023), N 1193; Escher, Art 540, N 1.

⁶ Rona Serozan ve Baki İlkay Engin, *Miras Hukuku* (7. Baskı, Seçkin 2021) N 51; Ali Naim İnan, Şeref Ertaş ve Hakan Albaş, *Miras Hukuku* (11. Baskı, Seçkin 2022) N 1514; Sezer Çabri, *Miras Hukuku Şerhi C. II* (2. Baskı On İki Levha 2023), N. 109.

⁷ Şakir Berki, *Miras Hukuku* (Sevinç Matbaası, 1975) 46; Mehmet Ayan, *Miras Hukuku* (9. Baskı, Seçkin 2016) 260; Fikret Eren ve İpek Yücer Aktürk, *Türk Miras Hukuku* (5. Baskı, Yetkin 2023) N 1167.

⁸ Gökhan Antalya ve İpek Sağlam, *Miras Hukuku* (5. Baskı, Seçkin 2021), N 1449; İnan, Ertaş ve Albaş, N 1488; Dural ve Öz, N 1515.

⁹ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Miras Hukuku* (10. Baskı, Turhan Kitabevi 2019) 278.

¹⁰ Baki İlkay Engin, *Mirastan Yoksunluk* (Beşir Kitabevi, 2010) 35.

¹¹ Engin, 35.

¹² Peter Tuor ve Vito Picononi, *Berner Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band III, Das Erbrecht, 2. Abteilung Der Erbgang, Art 537-640* (Staempfli, 3. Auflage, 1966), Art. 540/541, N 9-11; Serozan ve Engin, N 32.

¹³ Çabri, N 59.

mirasçısını mirasçılıktan çıkarabilir. Burada, yoksunlukta olduğu gibi mirasçılık sıfatı kendiliğinden sona ermez¹⁴. Bu bakımdan yoksunluk, mirasçılıktan çıkarmayı tamamlayan, çıkarmaya göre daha ağır sebeplerle ve kanun gereği kendiliğinden sonuç doğuran bir kurumdur¹⁵. Bir başka yönüyle, TMK m. 578'deki yoksunluk nedenleri bakımından, mirasbırakanın mirasçılıktan çıkarmaya ilişkin ölüme bağlı tasarruf yapması çoğu kez imkânsız olduğundan mirasbırakana bu anlamda yardım etmenin amaçlandığı söylenebilir¹⁶.

B. Mirastan Yoksunluk Sebepleri

1. Genel Olarak

Medeni Kanun m. 578/I'de mirastan yoksunluk sebepleri sınırlı sayıda düzenlenmiştir¹⁷:

“Aşağıdaki kimseler, mirasçı olamayacakları gibi; ölüme bağlı tasarrufla herhangi bir hak da edinemezler:

*1. Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenler*¹⁸,

2. Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf

yapamayacak duruma getirenler;

3. Mirasbırakanın ölüme bağlı bir tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmelerini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlayanlar ve engelleyenler;

4. Mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldıranlar veya bozanlar.

¹⁴ Mirasçılıktan çıkarma ve mirastan yoksunluğun karşılaştırması için bkz. Kürşad Yağcı, *Cezai Mirasçılıktan Çıkarma (Cezai İskat)* (On İki Levha, 2013) 55-63; Hüseyin Hatemi, *Miras Hukuku* (10. Bası, On İki Levha, 2022) N 26-27; Çabri, N 60-66; Eren ve Yücer Aktürk, N 1170-1174; Antalya ve Sağlam, N 1450.

¹⁵ Yağcı, 58; Antalya ve Sağlam, N 1450; Çabri, N 60.

¹⁶ Tuor ve Piconi, Art. 540/541, N 4; Esat Şener, *Miras Hukuku C. I* (Olgaç Matbaası, 1977) 185; Escher, Art 540, N 6.

¹⁷ Engin, 35; Eren ve Yücer Aktürk, N 1175; Antalya ve Sağlam, N 1451; Schwander, Art 540, N 6.

¹⁸ “... Davacı ... mirasçısı ...'un vasisi tarafından hüküm temyiz edilmiş ise de; Temyiz talebinde bulunan ...'un, davacı oğlu olan babası...’u kasten öldürmekten ... 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 27.12.2010 tarih ve 1998/280 Esas, 2010/356 Karar sayılı kesinleşmiş ilamıyla mahkum edildiği, miras bırakanını kasten ve hukuka aykırı olarak öldürmenin TMK'nın 578/1. maddesi gereğince mirastan yoksunluk sebebi olduğu, yasa gereği mirastan yoksun olan ...'un temyizde hukuki yararının bulunmadığı anlaşılmakla, vasisi Av. ... vasıtasıyla yapmış olduğu temyiz inceleme isteminin REDDİNE, “ Yargıtay, 16 HD, 4849/7189, 29.11.2018. (Lexpera)

Mirastan yoksunluk nedenleri, mirasbırakana ya da onun son arzularına karşı hukuka aykırı olarak ve kasten gerçekleştirilen davranışlardır¹⁹. Burada kast şartının aranmasından anlaşılacağı üzere, davranışın mirastan yoksunluk sonucu doğurması için, davranışı gerçekleştirenin, söz konusu davranışı yaparken ayırt etme gücüne sahip olması gerekir²⁰. Buna karşılık, cezai ehliyetinin olması aranmaz²¹. Yoksunluk sonucunun doğumu için, yoksunluk sebebi sayılan davranışta bulunan kişinin bu davranış nedeniyle ceza mahkemesinde yargılanmasına ve bu yargılama sonucunda mahkûm olmasına ihtiyaç bulunmamaktadır²².

Yoksunluk nedenlerindeki kasti ve hukuka aykırı davranışlar olumlu (yapmak şeklinde) fiiller olabileceği gibi (boğulmakta olan ve yüzme bilmeyen babasına kasten yardım etmeyip, onu boğulmaktan kurtarmamak gibi) olumsuz da olabilir²³. Tedbirsizlik ve ihmâl yüzünden meydana gelen durumlar (mesela vasiyetnamenin dikkatsizlikle yanması) yahut hukuka aykırı olmayan haller ise yoksunluk nedeni değildir²⁴.

Mirastan yoksunluk sonucunun doğumu için muhtemel mirasçının kasti bir davranışının varlığı aranırken, bu davranışın miras hukukuna ilişkin saiklerle kendisi veya bir başkası lehine avantaj sağlamak için yapılmış olması aranmaz²⁵.

Yoksunluk nedeni sayılan davranışa azmettiren, teşvik eden veya yardım eden gibi sıfatlarla iştirak eden kişilerin de mirastan yoksun sayılacağı tüm yoksunluk nedenleri için ortak bir özelliktir²⁶.

Çalışmamızda, mirastan yoksunluk, mirasbırakanın öldürülmesi özelinde inceleneceğinden bu husus ayrı bir başlıkta ele alınacaktır.

2. Mirasbırakanı Kastten veya Hukuka Aykırı Olarak Öldürmek veya Öldürmeye Teşebbüs Etmek

Muhtemel mirasçı, mirasbırakanın ölümüne sebebiyet verecek herhangi bir hukuka aykırı davranışı kasten gerçekleştirilmiş ve bu davranışın hukuka aykırılığını önleyen

¹⁹ Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N 15. Medeni Kanun m. 578/I bent 3'te kast ifadesine açıkça yer verilmemiş olmakla birlikte, aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla bir ölüme bağlı tasarrufun yaptırılması veya yapılmak istenen tasarrufun engellenmesi, bu şekilde irade sakatlığına sebep olunması, ancak hukuka aykırı ve kasten gerçekleştirilen davranışla söz konusu olabilir (Engin, 78; Escher, N 7, 12).

²⁰ Samim Gönensay ve Kemaleddin Birsen, *Miras Hukuku* (2. Bası, Ahmed Said Matbaası 1963) 194; Nüşin Ayiter ve Ahmed Kılıçoğlu, *Miras Hukuku* (2. Bası, Savaş Yayınları 1991) 219; Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N 15; Serozan ve Engin, N 35.

²¹ Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N 15.

²² Serozan ve Engin, N 35; Yağcı, 61.

²³ İnan, Ertaş ve Albaş, N 1497.

²⁴ Ayiter ve Kılıçoğlu, 219.

²⁵ Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N 15; Engin, 78.

²⁶ Serozan ve Engin, N 35.

bir sebep de mevcut değilse, TMK m. 578/I b. 1 uyarınca mirastan yoksun kalır²⁷. Mirasbırakanı öldürmeye teşebbüs etmek de bu bent uyarınca mirastan yoksunluğa neden olur²⁸. Yoksunluğa neden olan hukuka aykırı davranışa yönelik kastın doğrudan veya olası kast olması arasında bir fark yoktur, bu davranışı gerçekleştiren kişi olası kast ile hareket etmiş olsa dahi mirastan yoksun kalacaktır²⁹. Buna karşılık, mirasbırakanı ihmalde öldürmek yoksunluk nedeni olarak kabul edilmez. Örneğin, bir baba, oğlunun yaptığı trafik kazasında ölürse (ihmal), bu ölüm oğul için mirastan yoksunluk sonucunu doğurmaz³⁰. Bir başka örnek olarak, ayırt etme gücü olmayan bir kimsenin mirasbırakanı öldürmeye teşebbüs etmesi hâlinde kusur bulunmadığı için bu kişi mirastan yoksun bırakılmaz³¹. Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir diğer örnek, mirasçının meşru müdafaa halindeyken mirasbırakanı öldürmesidir³². Bu bağlamda, öldürmede kast unsurunun bulunmaması veya fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldıran bir sebebin bulunması halinde yoksunluk sonucu doğmaz³³.

Yoksunluğa neden olan haksız fiilin, hareketsiz kalarak gerçekleştirilmesi de mümkündür³⁴. Bu ihtimalde yoksunluk sonucunun gerçekleşmesi için, yapılması gereken bir hareketin yapılmamış olması gerekir. Örneğin, vasiyet alacaklısı olarak tayin edilen hemşirenin, saati geldiğinde muhakkak vermesi gereken bir ilacı, mirasbırakanın ölmesini sağlamak amacıyla kasıtlı olarak vermemesi mirastan yoksunluk sebebidir³⁵.

Mirasbırakanı öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmenin yoksunluk sonucu doğurması için bu eylemin kasten ve hukuka aykırı bir şekilde gerçekleşmesi aranırken, failin bu eylemi mirastan bir an önce yararlanmak veya mirasbırakanı ölüme bağlı tasarruf yapmaktan alıkoymak amacıyla yapmış olması aranmamaktadır³⁶. Bu

²⁷ Engin, 85. "... Dava ortaklığın giderilmesi istemine ilişkindir. Mahkemece satış suretiyle ortaklığın giderilmesine karar verilmiş, hükmü Orhan İ. temyiz etmiştir. Paydaşlığın giderilmesi davasını paydaşlardan biri veya birkaçı diğer paydaşlara karşı açar. HMK'nın 27. Maddesi hükmü uyarınca, davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi haklarıyla bağlı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler. Bu itibarla, paydaşlardan veya ortaklardan birisinin ölmesi halinde alınacak mirasçılık belgesine göre mirasçılarının davaya katılmaları sağlandıktan sonra işin esasının incelenmesi gerekir. Dava konusu taşınmazda 5/7 oranında paydaş olan Recep İ.nin 18.8.1977 tarihinde vefat ettiği ve adı geçene ait Rize3. Noterliğince düzenlenen 6134 yevmiye numaralı 28.5.2012 tarihli mirasçılık belgesi uyarınca taraf teşkili sağlanmıştır. Ancak davalılardan Orhan İ. ve Hasan İ. 29.1.2013 tarihli dilekçede davacı Cihan İ.nin mirasbırakanı kasten öldürmesi nedeniyle mirastan mahrum bırakılması gerektiğini savunmuş, temyiz dilekçesinde de hükme esas alınan mirasçılık belgesinin iptali amacıyla Samsun 4. Asliye Hukuk mahkemesine 2013/240 Esas sayılı davayı açtığını bildirmiştir. 4722 sayılı TMK'nın 578. Maddesinin 1. bendi uyarınca mirasbırakanı kasten veya öldürmeye teşebbüs edenler mirastan yoksun olurlar. Bu nedenle mirasçılık belgesinin iptaline ilişkin davanın sonucu beklenerek bir karar verilmesi gerektiğinden hükmün bozulması gerekmektedir." Yargıtay 14 HD, 16176/1729, 10.02.2014 (Ömer Uğur Gençcan, *Miras Hukuku* (3. Baskı, Yetkin 2016) 729-730).

²⁸ Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N 6a; Dural ve Öz, N 1527-1528.

²⁹ Schwander, Art 540 N 7; Serozan ve Engin, N 37; Eren ve Yücer Aktürk, N 1177.

³⁰ Berki, 47; Kocayusufoğlu, 553; Dural ve Öz, N 1524; Serozan ve Engin, N 37.

³¹ Dural ve Öz, N 1524; İnan, Ertaş ve Albaş, N 1496.

³² Kocayusufoğlu, 553; Dural ve Öz, N 1524; Serozan ve Engin, N 36.

³³ Escher, Art 540, N 7; Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N. 20; Berki, 47; Oğuzman, 306; Hatemi, N 22; Çabri, N 69, 78, 79.

³⁴ Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N. 17; Oğuzman, 266.

³⁵ Serozan ve Engin, N 38.

³⁶ Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N 19; İnan, Ertaş ve Albaş, N 1499.

İtibarla, ölüme bağlı tasarrufta bulunma ehliyetine sahip olmayan, mesela ayırt etme gücünden yoksun olan birini hukuka aykırı olarak ve kasten öldüren ya da öldürmeye teşebbüs eden fail de mirastan yoksun kalır³⁷.

Mirasbırakanı hukuka aykırı bir şekilde ve kasten öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmek, mirastan yoksunluk sonucunun doğumu için yeterlidir, ayrıca fail aleyhinde ceza soruşturmasının açılmış veya failin ceza mahkemesince mahkûm edilmiş olmasına gerek yoktur³⁸. Çünkü yoksunluk için esas olan failin cezalandırılması değil öldürme fiilinin gerçekleştirilmesidir³⁹. Failin af kanunundan yararlanmış olması da mirastan yoksunluk hâlini ortadan kaldırmaz⁴⁰.

Muhtemel mirasçının mirastan yoksun olması için, mirasbırakanın öldürülmesi fiilinin asli faili olması şart değildir⁴¹. Mirasbırakanı öldürme ya da öldürmeye teşebbüs nedeniyle mirastan yoksunluk sadece fail için değil, suça azmettiren teşvik eden ya da yardım eden sıfatıyla katılanlar için de söz konusu olur⁴². Örneğin, M'nin oğlu B, kız kardeşi K'yı babalarının yemeğine zehir koymaya teşvik etse ve K'nın bu eylemi sonucu M ölürse hem B hem K mirastan yoksun kalacaklardır⁴³.

Mirasbırakanı öldürmeye teşebbüs etmek aynı zamanda TMK m. 510/b. 1'e göre mirasçılıktan çıkarılma sebebidir. Mirasbırakan bir ölüme bağlı tasarruf ile faili mirasçılıktan halde, kanun, böyle bir tasarrufa gerek bırakmadan söz konusu davranışı bir yoksunluk nedeni olarak düzenlemiştir⁴⁴. Burada, kanunkoyucu genel olarak eylemi dikkate alıp mirasbırakanın iradesini açıklayıp açıklamadığına bakmayarak eyleme yoksunluk sonucunu bağlamıştır⁴⁵. Mirasbırakanı öldürmeye teşebbüsün de yoksunluk sebebi olarak düzenlenmesinin nedeni, mirasbırakanın bu eylem nedeniyle bir ölüme bağlı tasarruf yapamayacak hâle gelmesi ihtimalinin dikkate alınmasıdır⁴⁶.

³⁷ Engin, 100; Escher, Art 540 N 8.

³⁸ Escher, Art 540 N 8; Kocayusufoğlu, 553; Dural ve Öz, N 1525; Engin, 88.

³⁹ Dural ve Öz, N 1525.

⁴⁰ Serozan ve Engin, N 40.

⁴¹ Oğuzman, 266.

⁴² Escher, Art 540 N 7; Tuor ve Piconi, Art 540/541, N 18; Gönensay ve Birsen, 194; Kocayusufoğlu, 553; Dural ve Öz, N 1527; Engin, 85; "... Dava, muris ...'nın mirasçılık belgesi talebine ilişkindir. Mahkemece davanın kabulüne karar verilmiştir. Davacı, ...'nin muris ...'yı kasten öldürmeye azmettirme suçundan kesinleşmiş mahkumiyetinin bulunduğunu, ...'nin mirastan yoksun olduğunu, ...'nin diğer eşinden olan altsoyunun ...'nin mirasçısı olamayacağını beyan ederek kararın bozulmasını talep etmiştir. Mirasbırakanı öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenler mirasçı olamazlar (TMK m. 578/1). Mirastan yoksunluk kişiseldir. Bu nedenle yalnız yoksun olanı etkiler. Mirastan yoksun olanın altsoyu mirasbırakandan önce ölen kimsenin altı soyu gibi mirasçı olur. Ancak halefiyet kuralı yalnız zümre mirasçıları bakımından hüküm ifade eder (TMK m. 520, 521). ... mirasbırakanı kasten öldürmeye azmettirmiş olması nedeni ile mirasçı olamaz." Yarg. 14 HD, 3837/267, 16.01.2017 (Lexpera).

⁴³ Kocayusufoğlu, 553.

⁴⁴ Engin, 91.

⁴⁵ Ayiter ve Kılıçoğlu, 218-219.

⁴⁶ Dural ve Öz, N 1528.

Mirasbırakanın bir akrabasını veya yakınıni öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmek ise, mirasbırakanın mirasından yoksunluk nedeni değildir⁴⁷. Örneğin, kendi miras payını arttırmayı hedefleyen mirasçılardan birinin, mirasbırakanın bir başka mirasçısını öldürmesi mirasbırakana karşı bir yoksunluk sebebi teşkil etmez. Bu ihtimalde mirasbırakan, bu eylemi gerçekleştiren saklı paylı mirasçısını hakkında mirasçılıktan çıkarma tasarrufuna başvurabilir⁴⁸.

Mirasbırakanın öldürmeye teşebbüs eyleminden sonra hukuken veya fiilen ölüme bağlı tasarruf yapma ehliyetinin olup olmaması yoksunluk sonucunun doğumu açısından önemli değildir⁴⁹.

C. Mirastan Yoksunluğun Hüküm ve Sonuçları

Mirastan yoksunluğa neden olan fiillerden birini işleyen kişi, kanun gereği kendiliğinden mirasçılık sıfatını kaybeder, hiçbir şekilde mirasbırakanın terekesi üzerinde hak sahibi olamaz ve onun lehine yapılan ölüme bağlı tasarruflar kendiliğinden hükümsüz olur⁵⁰. Bu hususta mirasbırakanın bir ölüme bağlı tasarrufuna ihtiyaç olmadığı gibi, ayrıca yoksunluk hakkında dava açılmasına ve mahkmeden karar alınmasına da gerek yoktur⁵¹. Yoksunluğa neden olacak davranışı gerçekleştiren kişi, miras açıldığı anda mirasçı ya da vasiyet alacaklısı sıfatını kazanamaz. Bu kişi mirasbırakandan önce ölmüş gibi kabul edilir ve paylaşmaya katılamaz, vasiyet alacaklısı ise, mirasçılara karşı vasiyetin yerine getirilmesine ilişkin talep hakkını elde edemez⁵².

Mirastan yoksunluk kendiliğinden hüküm ifade etmekle birlikte, taraflar arasında yoksunluğun varlığına ilişkin bir ihtilaf çıkarsa, yoksunluğun gerçekleşip

⁴⁷ Gönensay ve Birsan, 195; Engin, 91.

⁴⁸ Engin, 91-92; Çabri, N 65, 77.

⁴⁹ Engin, 92.

⁵⁰ Escher, Art 540 N 1; Serozan ve Engin, N 51; İnan, Ertaş ve Albaş, N 1514; Çabri, N 109.

⁵¹ Kocayusufoğlu, 539; İmre ve Erman, 311-312; Dural ve Öz, N 1555; Serozan ve Engin, N 52. Öldürmeye teşebbüs nedeniyle yoksunluğun tespiti talepli açılan bir davayı kabul eden yerel mahkeme kararını, Yargıtay, yoksunluğun tespitine ilişkin dava açılmayacağı, mirasbırakanın benzer sonuçlar doğuran TMK m. 510 uyarınca mirasçılıktan çıkarmaya ilişkin bir ölüme bağlı tasarruf yapabileceği gerekçesiyle bozmuştur: "... Davacı, kızı olan davalı ...'in kendisine şiddet uyguladığını, geçirdiği kalp ameliyatı sonrasında kalbine yumruk atarak kendisini öldürmeye çalıştığını, bu sebeple davalının TMK'nın 510, 578. maddelerince mirasından yoksun edilmesini talep etmiştir. (...) Mahkemece, davanın kabulüyle davalının davacının mirasından yoksun bırakılmasına karar verilmiştir. Hükmü, davalı temyiz etmiştir. Mahkemece, davacının davalı olan kızına karşı mirastan yoksunluğun tespiti davası açamayacağı, TMK 510. maddesi uyarınca ancak ölüme bağlı tasarrufla bu işlemi gerçekleştirebileceği gözetilmeden davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, bu sebeple hükmün bozulması gerekmiştir." Yarıtay 14 HD, 2219/8529, 19.10.2016 (Lexpera).

⁵² Tuor ve Picononi, Art 540/541, N 31; Dural ve Öz, N 1553; İnan, Ertaş ve Albaş, N 1514; Çabri, N 109.

gerçekleşmediğine ilişkin bir tespit davası açılması mümkündür⁵³. Terekeyle ilgili ihtilaflarda, davacı ve davalı sıfatları tereke mallarının yoksunluğa neden olacak davranışı gerçekleştiren kişinin zilyetliğinde olup olmamasına göre belirlenir⁵⁴. Mirastan yoksun olduğu iddia edilen kişi tereke mallarına zilyet ise dava onun aleyhine açılır. Bu dava, ihtilaf konusu malların gerçek hak sahiplerine verilmesi talebini içeren miras sebebiyle istihkak davasıdır⁵⁵. Buna karşılık, mirastan yoksun olan kişinin herhangi bir tereke malı üzerinde zilyetliği bulunmuyorsa, davada, davacı sığfata ona ait olur ve davalı mirasçılar onun mirastan yoksun olduğunu ispat etmek zorunda kalırlar. Bu halde açılan dava somut olaya göre, miras sebebiyle istihkak davası, paylaşırma davası ya da vasiyetnamenin yerine getirilmesi davalarından biri olur⁵⁶. Mirastan yoksun olan kişi de tereke borçlarından sorumluluktan kurtulmak amacıyla yoksunluğun tespitine ilişkin dava açabilir⁵⁷. Görülmekte olan bir davada mirasçılardan biri hakkında gerçekleşen yoksunluk hâkim tarafından re'sen dikkate alınmalıdır⁵⁸. Mirastan yoksunluk nedeninin olup olmadığı maddi bir vakiadır; dolayısıyla her türlü delille ispat edilebilir⁵⁹.

Mirastan yoksunluk nisbidir, yani yalnızca yoksunluğa neden olan davranışın yapıldığı kişiye karşı etkili olur ve o kişinin mirasından yoksunluk sonucunu doğurur⁶⁰. Bir başka anlatımla, yoksunluğa sebep olan fiil kime karşı işlenirse, onun mirasından yoksunluk söz konusu olur⁶¹. Örneğin, babası M'ye karşı yoksunluğa gerektiren fiili işlemiş olan A, sadece ona mirasçı olamaz, fakat M'nin babasına, yani kendi büyükbabasına karşı mirasçı sıfatını korur⁶². Bununla birlikte, mirasbırakanın yakınlarının, yoksunluğa neden olan davranışı gerçekleştiren kişiyi ölüme bağılı bir tasarrufla mirasçılıktan çıkarması söz konusu olabilir⁶³. Verdiğimiz örnekte M'nin babasının torunu A'yı mirasçılıktan çıkarması mümkündür⁶⁴.

⁵³ Tuor ve Picononi, Art 540/541, N 31; Kocayusufpaşaoğlu, 539; Serozan ve Engin, N 52; Şener, 191. "... Mirastan yoksunluğa düzenleyen Türk Medeni Kanununun 578. maddesinin 1. fıkrasında, mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldürmek mirastan yoksunluk sebebi olarak gösterilmiştir. Mirastan yoksunluğun tespiti de mirasçılık belgesi verilmesinde görevli mahkemeye aittir. Mahkemece yapılacak iş, ceza dosyası da incelenerek mirastan yoksunluk sebebinin bulunup bulunmadığının tespiti ve sonucuna göre karar vermektir. Yoksunluk sebebinin tespiti halinde mirasçılık belgesinde miras paylarını gösterecek şekilde hüküm kurulması, ancak K2'in mirastan mahrum olduğunun ve mahrumiyetinin hukuki sonuçlarının terekenin paylaşırılması sırasında gözetileceğine işaret edilmelidir. ..."Yargıtay 2 HD, 2766/7790, 22.4.2009, (Lexpera).

⁵⁴ Kocayusufpaşaoğlu, 539.

⁵⁵ Tuor ve Picononi, Art 540/541, N 31; Kocayusufpaşaoğlu, 540; İmre ve Erman, 312; Dural ve Öz, N 1555; Şener, 191.

⁵⁶ Kocayusufpaşaoğlu, 540; Dural ve Öz, N 1555.

⁵⁷ Kocayusufpaşaoğlu, 540; Ayiter ve Kılıçoğlu, 222; İmre ve Erman, 312.

⁵⁸ Schwander, Art 540, N 22; Serozan ve Engin, N 52; Eren ve Yücer Aktürk, N 1193.

⁵⁹ Kılıçoğlu, 281.

⁶⁰ İmre ve Erman, 312; Dural ve Öz, N 1556; Serozan ve Engin, N 54.

⁶¹ Çabri, N 127.

⁶² Dural ve Öz, N 1577; Ayan, 262.

⁶³ Şener, 198.

⁶⁴ Serozan ve Engin, N 53.

Mirastan yoksunluk TMK m. 579 hükmü uyarınca kişisel olup, yoksun kalan kişinin alt soyunu etkilemez⁶⁵. Yoksun kalan kişinin miras hakkı, bu kişi mirasbırakanın ölümünde sağ değilmiş gibi, onun alt soyuna geçer⁶⁶. Altsoy, halefiyet kuralı gereği yoksun olan kişinin yerini alır ve onun payına sahip olur. Örneğin B adında bir çocuğu olan A, babası M'yi öldürmüşse, sadece A mirastan yoksun olur ve onun payı halefiyet kuralı gereği B'ye geçer, M'nin mirasçısı B olur⁶⁷. Mirastan yoksun olanın alt soyu yoksa, o mirasbırakandan önce ölmüş kabul edildiği için paylaşmada hiç dikkate alınmaz; miras, aynı zümredeki diğer mirasçılar arasında paylaşılır⁶⁸. Yoksun olan kişi o zümredeki tek mirasçıysa, miras bir sonraki zümreye geçer⁶⁹. Yoksun olan kişi, atanmış mirasçı ya da vasiyet alacaklı ise, bunlar lehine yapılan kazandırmalar, mirasbırakan yedek mirasçı ya da vasiyet alacaklısı atamamışsa, hükümsüz olur⁷⁰.

Mirastan yoksunluk, veraset belgesi istenmesine engel değildir⁷¹. Uygulamada, yoksunluk nedeni bilinmediğinden veya bizzat yoksunluğa neden olan fiili gerçekleştiren kişinin talebi üzerine, yoksunluğa neden olan kişinin de miras paylarını belirtecek şekilde düzenlenen veraset belgesinin iptali ve miras paylarının yeniden belirlenmesi talebiyle dava açılmaktadır. Bu davada mahkemece, yoksun olan kişinin miras payının alt soya veya aynı zümredeki ya da diğer zümredeki mirasçılara intikal edeceği yönünde karar verilmektedir⁷².

⁶⁵ Schwander, Art 541, N 2-3; Eren ve Yücer Aktürk, N. 1196.

⁶⁶ Bülent Köprülü, *Miras Hukuku*, (2. Bası, Fakülteler Matbaası 1985) 355; Escher, Art 541, N 1-2; Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N 33; Kocayusufpaşaoğlu, 540; İmre ve Erman, 312-313; Serozan ve Engin, N 54. "... TMK'nın 578. maddesi gereğince murisi kasten veya hukuka aykırı olarak öldüren ya da öldürmeye teşebbüs edenler mirasçı olamazlar, Mirastan yoksun olma veraset belgesi istemeye engel değildir. Kişiseldir ve yalnız yoksun olanı etkiler. Mirastan yoksun olanın altsoyu, mirasbırakandan önce ölen kimsenin altsoyu gibi mirasçı olur (TMK m. 579). Eylem kime karşı yapılmışsa sadece o kişi nedeniyle mirasçılık kaybedilir. Mirastan yoksunluk kendiliğinden sonuç doğurduğundan ayrıca bir mahkeme kararı alınmasına gerek bulunmamaktadır. Bu nedenle mirasçılık belgesinde miras paylarını gösterecek şekilde hüküm kurulması sonra da mirastan yoksunluk nedeni ile yoksun olan kişinin miras payının kime kalacağını belirtmesi sureti ile mirasçılık belgesi verilmesi gerekir. ..." Yargıtay 14 HD, 13925/2708, 3.3.2016, (Lexpera).

⁶⁷ Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N 33; Dural ve Öz, N 1557.

⁶⁸ Escher, Art 541, N 1; Gönensay ve Birsen, 197; Kocayusufpaşaoğlu, 540; İmre ve Erman, 313; Serozan ve Engin, N 54.

⁶⁹ Kocayusufpaşaoğlu, 540; Dural ve Öz, N 1557; Serozan ve Engin, N 54.

⁷⁰ Kocayusufpaşaoğlu, 540-541; Oğuzman, 269; Dural ve Öz, N 1557; Serozan ve Engin, N 54.

⁷¹ "... TMK'nın 578. maddesi gereğince murisi kasten veya hukuka aykırı olarak öldüren ya da öldürmeye teşebbüs edenler mirasçı olamazlar, mirastan yoksun olma veraset belgesi istemeye engel değildir. Kişiseldir ve yalnız yoksun olanı etkiler. Mirastan yoksun olanın altsoyu, mirasbırakandan önce ölen kimsenin altsoyu gibi mirasçı olur (TMK m. 579). Eylem kime karşı yapılmışsa sadece o kişi nedeniyle mirasçılık kaybedilir. Mirastan yoksunluk kendiliğinden sonuç doğurduğundan ayrıca bir mahkeme kararı alınmasına gerek bulunmamaktadır. Bu nedenle mirasçılık belgesinde miras paylarını gösterecek şekilde hüküm kurulması sonra da mirastan yoksunluk nedeni ile yoksun olan kişinin miras payının kime kalacağını belirtmesi sureti ile mirasçılık belgesi verilmesi gerekir." Yargıtay 14 HD, 13925/2708, 03.03.2016, (Lexpera)

⁷² "... Davacı vekili, müvekkilinin mirasbırakanı olan ...'ın 24.03.1979 tarihinde vefat ettiğini, ...'ın mirasçılık belgesine ilişkin ... 1. Sulh Hukuk Mahkemesinin 2014/598 Esas 2014/638 Karar sayılı ilamında ...'nın mirasçı olarak gösterildiğini, ancak ...'nın mirasbırakanın eşi olan ...'ı ve mirasbırakanın kızı olan ...'yı kasten öldürmesi nedeni ile ... 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 12.08.1994 tarih ve 1993/22 Esas 1994/60 Karar sayılı 28.12.1994 tarihinde kesinleşen mahkumiyet kararının bulunduğunu, ...'nın mirastan yoksun olması nedeni ile ... 1. Sulh Hukuk Mahkemesinin 2014/598 Esas 2014/638 Karar sayılı mirasçılık belgesinin iptalini ve mirasçılık belgesi verilmesini talep etmiştir. (...) ...'nın 30.03.1993 tarihinde ölmesi ile kendisine düşen miras payının ise eşi ...'ya geçmesi TMK m. 578/1 uyarınca mirastan yoksunluk sebebi ile mümkün değildir. Mirasbırakan ...'ın mirasçısı ...'ın ölümü ile miras payının kızı ...'dan dolayı ...'ya geçmesi de TMK m.578/1 uyarınca mirastan yoksunluk sebebi ile mümkün değildir. Bu durumda ...'nın mirasbırakan ...'ın mirasından pay alamayacağı gözletilmeksizin karar verilmiş olması doğru görülmüştür." Yargıtay 14 HD, 4329/708, 06.02.2017, (Lexpera).

Mirasbırakanın kendisine karşı yoksunluk sonucu doğuran davranışı gerçekleştiren mirasçısını affetmesi TMK m. 578/II uyarınca mirastan yoksunluğu ortadan kaldırır. Çünkü ancak mirasbırakanın affi ile bu davranışın kopardığı bağ onarılabilir. Ceza Hukuku alanındaki affin yoksunluğa etkisinin olmamasının nedeni de bu bağın dış faktörlerle onarılmasının mümkün olmamasıdır⁷³. Af, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup buna ilişkin irade bizzat mirasbırakan tarafından ortaya konulmalıdır⁷⁴. Mirasbırakanın öldürülmesi nedeniyle yoksunluk halinde mirasbırakanın mühtemel mirasçısı affetmesi fiilen mümkün değildir⁷⁵. Hukuki sonuç doğuran bir duygu açıklaması olan affin geçerli olması herhangi bir şekilde bağlı değildir⁷⁶. Af zımni de olabilir, iradeyi gösteren hareketlerle de açığa vurulabilir⁷⁷. Örneğin, mirasbırakan kendisini öldürmeye teşebbüs eden mirasçısı lehine bir vasiyetname yaparsa, bu durumdan onu affettiği sonucu çıkarılabilir⁷⁸. Ancak mirasbırakanın, affa ilişkin zımni veya açık irade beyanının geçerli olabilmesi için, ayırt etme gücüne sahip olması gerekir⁷⁹. Af mahiyeti gereği yenilik doğurucu nitelik taşıdığı için, iradeyi sakatlayan hallerle ilişkin istisnai durumlar dışında, bir kere affa yönelik beyanda bulunulduktan sonra bundan dönülemez, ancak mirasçılıktan çıkarma imkânına başvurulabilir⁸⁰. Af, ölümün hemen gerçekleşmediği ya da öldürmeye teşebbüs gibi hallerde önem taşır⁸¹.

⁷³ Dural ve Öz, N 1559; “*Murisi kasten öldürmekten mahkûm olan ve cezasını kısmen çektikten sonra Af kanununa göre tahliye edilen mirasçının mirastan mahrumiyet hali, bu sebebe binaen kalkmaz. Af muristen sâdir olmalıdır.*” Yarg. 7. HD, T. 29.11.1952, E. 4173, K. 447. (Kocayusufoşpaşaoğlu, 542).

⁷⁴ Köprülü, 355.

⁷⁵ Escher, Art 540, N 17; İmre ve Erman, 314; Ayiter ve Kılıçoğlu, 223; Dural ve Öz, N 1561. Mirasbırakanın öldürülmesi halinde affin söz konusu olamayacağı hususunun ötanazi (iyileşme ümidi olmayan ve çektiği acılara dayanamayan bir kişinin kendi talebi üzerine bir başkası tarafından hayatına son verilmesi) açısından da değerlendirilmesi gerekir. (Kocayusufoşpaşaoğlu, 534). Bu ihtimalde, baskın görüşe göre, mirasbırakanın ölmesini sağlayan kişinin mirastan yoksun kalmayacağı kabul edilmektedir. Yürürlükteki hukukumuzda ötanazi hukuka aykırılığı kaldırılan bir sebep olmamakla birlikte, bunu talep eden mirasbırakanın bu arzusunun tıpkı yoksunluğu ortadan kaldıran af gibi hüküm doğuracağı kabul edilirse, ötanazi halinde mirasbırakanı öldüren kişi mirastan yoksun sayılmayacaktır. (Dural ve Öz, N 1526). Mirasbırakanın ötanaziye önceden razı olması ve onun talebi üzerine hayatına son verilmiş olmasının etkisi, yoksunluk sonucu doğuran davranışı affetme yönündeki irade beyanının yarattığı sonuçtan daha az olmamalıdır (Serozan ve Engin, N 36).

⁷⁶ Escher, Art 540, N 17; Schwander, Art 541, N 27; Köprülü, 355; Dural ve Öz, N 1560; İnan, Ertaş ve Albaş, N 1522; Çabri, N 137, 148.

⁷⁷ Gönensay ve Birsan, 196; Oğuzman, 269; Serozan ve Engin, N 55.

⁷⁸ Escher, Art 540, N 17; Tuor ve Picenoni, Art 540/541, N. 30; Berki, 48; Kocayusufoşpaşaoğlu, 342.

⁷⁹ Kocayusufoşpaşaoğlu, 542; Oğuzman, 269; Dural ve Öz, N 1560; Serozan ve Engin, N 55; Eren ve Yücer Aktürk, N. 1199.

⁸⁰ Köprülü, 355; Oğuzman, 269; Ayan, 263.

⁸¹ Oğuzman, 270.

III. İslam Hukukunda Mirastan Yoksunluk

A. Genel Olarak Yoksunluk Kavramı

İslam Hukukunda mirastan yoksunluk, “mevani-i irs” (miras engelleri) kavramıyla ifade edilmiş ve mirastan yoksun kalan kişi “mahrum”⁸² olarak nitelendirilmiştir⁸³.

Mirastan yoksunluk, *karabet* (kan hısımlığı), nikah ve *velâ* gibi mirasçı olma sebeplerinden birinin bulunmasına rağmen kişinin mirasçı olma ehliyetini ortadan kaldıran durumdur⁸⁴. Yani kişi hem mirastan yoksun kalır hem de kişinin mirasçı olma ehliyeti ortadan kalkar⁸⁵.

Mirastan yoksunluk, mirasçı olmaya engel olma halini ifade ederken mirasbırakan olmaya engel durumu ifade etmez. Ancak, din ayrılığı gibi bazı yoksunluk sebepleri hem mirasçı olmaya hem de mirasbırakan olmaya engeldir⁸⁶.

B. Mirastan Yoksunluk Sebepleri

1. Genel Olarak

İslam miras hukukunda varisin hangi durumlarda mirasçı olamayacağı kitap, sünnet ve icma ile belirlenmiştir⁸⁷. Fakihler, mirastan yoksunluğa neden olan durumlardan mirasbırakanı öldürme, din farklılığı⁸⁸ ve kölelik üzerinde ittifak etmişlerdir. Bunların dışında, ülke ayrılığı⁸⁹, ölüm tarihinin bilinmemesi, mirasçının bilinmemesi, *lian*⁹⁰, mirasçının veled-i zina olması⁹¹ durumları da mirasçılıktan yoksunluk sebepleri

⁸² Bu kavram, 743 sayılı Medeni Kanun’a da yansımış ve buna ilişkin hükümler, m. 520-521’de mahrumiyet başlığı altında düzenlenmiştir.

⁸³ Mahmut Esad b. Emin Seydişehri, *Feraidü'l Feraiz* (1910 tarihli Selanik matbaası nüshasından tab ile), 81.

⁸⁴ Abdüsselam Arı, *İslam Miras Hukuku* (Pınar Yay. 2019) 36-37.

⁸⁵ “Kendinde mevcut bir vasıftan dolayı veya mesela akraba olmayan kişi gibi, miras sebebi bulunmaması dolayısıyla miras alamayanlar tarifin dışında kalmış olur.” (Vehbe Zuhayli, *İslam Fıkı Ansiklopedisi* C 10, (Risale Yay. 2008) 33; Seyyid Sabık, *Fıkıh us-Sünne*, C 3, (Pınar Yay. 1992) 277). Fıkıh kaynaklarında mirastan mahrumiyet olarak zikredilen “mahcub” kavramı, konumuzun dışındadır. Çalışma konumuz bağlamında bir yoksunluk nedeni olmayan mahcub, ölene daha yakın bir mirasçının varlığı nedeniyle mirasa ulaşamayacağı ifade eder.

⁸⁶ Seydişehri, 81.

⁸⁷ Sümeyye Akman Köse, *İslam Hukukunda Miras Engelleri* (Yayımlanmamış Yüksek lisan Tezi, Samsun, 2017), 39.

⁸⁸ “Müslüman kafire mirasçı olamaz.” Buhari, Feraiz, 26 (6464); Müslim, Feraiz, 1 (1614); Joseph Schacaht, *Miras Maddesi, İslam Ansiklopedisi* C.8 (MEB Yay., 1979) 356.

⁸⁹ Ülke ayrılığının mirastan yoksunluk sebebi olması görüşü Hanefi ve Şafilere aittir. (Orhan Çeker, *İslam Hukuku El Kitabı, Miras Hukuku Bölümü*, Ed. Talip Turcan, (Grafiker Yay. 2019) 376.)

⁹⁰ Li’an, karısını zina halinde iken yakaladığı veya çocuğun kendi nesebinden olmadığı iddiasıyla hâkime başvurup, iddiasını ispat edemediğinden, hâkim huzurunda karşılıklı lanetleşip boşanmayı ifade eden bir kavramdır. Koca karısını zina ile suçlarsa ya da çocuğun kendisinden olmadığını iddia ederse, önce iddiasını ispat etmesi istenir. İspat edemezse ya iftira cezası olan 80 sopa cezaya çarptırılır ya da hâkimin huzurunda lanetleşme yemini (müla’ane) yapar. İki taraf da beş kez iddialarının doğruluğu noktasında yemin eder ve “yalan söylüyorsam Allah’ın lanetine uğrayayım” derlerse Hanefi mezhebine göre hâkimin hükmü ile evlilikleri sona erer. (Saffet Köse, *İslam Hukuku El Kitabı, Aile Hukuku Bölümü*, Ed. Talip Turcan (Grafiker, 2019), 351; Karaman, 345.)

⁹¹ Zuhayli, 333; Adnan Koşum, “İslam Hukukunda Evlilik Dışı İlişki Sonucu Dünyaya Gelen Çocukların Babalarına Mirasçılığı Sorunu”, *Dini Araştırmalar* C 9, S 2 (Ocak-Nisan, 2007), 159.

arasında sayılmıştır. Ancak bu hususlarda mezhepler arasında görüş ayrılığı olduğunu ifade etmemiz gerekir. Bu genel bilgileri zikrettikten sonra esas konumuz olan adam öldürmenin mirastan yoksunluk sebebi olarak ayrıntıları ve hükümleri üzerinde duracağız. Öncelikle ifade etmemiz gerekir ki, tespitlerimiz genel olarak Hanefi mezhebinin görüşleri doğrultusundadır. Maliki⁹², Hanbeli⁹³ ve Şafii⁹⁴ mezheplerinde de öldürme bir mirastan yoksunluk sebebidir. Ancak bu mezheplerin, öldürmenin şekli ile bağlantılı olarak mirastan yoksunluk hususunda bazı görüş ayrılıkları mevcuttur.

2. Mirasbırakanı Kasten Veya Hukuka Aykırı Olarak Öldürmek Veya Öldürmeye Teşebbüs Etmek

Hukukçular, mirasbırakanı öldürmenin mirastan yoksunluk sebebi olduğu hususunda ittifak etmiştir. Dayanak olarak da “Katile miras yoktur” hadisini almışlardır⁹⁵. Ancak öldürme fiilinde failin kastına göre hangi tür öldürmenin mirastan yoksunluğu gerektireceği konusunda ihtilaf etmişlerdir⁹⁶. Bir an önce mirasa sahip olmak amacıyla mirasbırakanı öldürmeye tedbir olarak, mirasbırakanı korumak için, öldürme bir mirastan yoksunluk nedeni olarak kabul edilmiştir⁹⁷.

İslam hukukçuları adam öldürmeyi çeşitli şekillerde nitelendirmişlerdir. Bu nitelendirme hangi çeşit adam öldürmenin mirastan yoksunluğa sebep olacağı kanaatlerini de belirlemiştir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, tüm mezheplerde öldürme bir mirastan yoksunluk nedenidir. Bu sebeple adam öldürme çeşitlerini saymak yerinde olacaktır.

Hukukçular, kasten öldürme dışındaki sebeplerin mirastan yoksunluk sebebi olduğu hususunda görüş ayrılığı içindedir.⁹⁸ Bu nedenle, adam öldürme suçu kastın olup olmamasına göre ayrımlara tabi tutulmuştur. Bu ayrımlara yer vermek hangi tür adam öldürmenin mirastan yoksunluk sebebi olduğunu belirlemek açısından zorunludur.

⁹² Maliki mezhebine göre, mirastan yoksunluğa sebep olan öldürme, kasıtlı işlenen öldürmelerdir. Sebebiyet yolu ile olsa dahi kast varsa mirastan yoksunluk söz konusu olur. Ancak hukuka uygunluk sebebinin olması ve hata ile gerçekleşen öldürmeler mirastan yoksunluk sebebi değildir. Yine öldürenin çocuk olması, akıl hastası olması da mirastan yoksunluğa sebep olmayan durumlardandır. Ancak aksi görüşte olan Maliki hukukçular da vardır. Abdulkadir Udeh, *Mukayeseli İslam Ceza Hukuku*, C 2, (Kayıhan Yay., 2012), 219. Muhsin Koçak, Nihat Dalgın ve Osman Şahin, *İslam Hukuku* (Ensar Yay. 2022), 330; Yusuf Çiğer, *Feraiz*, (Rağbet Yay., 2015), 3; Sabık, 277; Zuhayli, 338.

⁹³ Hanbeliler, ölümü haklı ve haksız olarak ayırmaktadır. Onlara göre haksız yere adam öldürme mirasa engeldir. Fiilin kasten, olası kastla veya taksirle işlenmesi durumu değiştirmez. Doğrudan doğruya sonucu meydana getirmek ile sebep olma yoluyla meydana getirmek arasında fark yoktur. Fail, ceza ehliyeti olmasa dahi, yasak bir fiili işlediğinden, mirastan yoksun kalacaktır. Failin kısıstan kurtulması mirastan yoksun kalmasına engel değildir. (Çiğer, 38; Udeh, 221; Zuhayli, 338).

⁹⁴ Şafiielerde adam öldürme mutlak bir mirastan yoksunluk sebebidir. Hangi sebeple olursa olsun öldürme, mirastan yoksunluk sebebi olarak kabul edilmiştir. Öldüren küçük ve akıl hastası olsa dahi, bu bir mirastan yoksunluk sebebi teşkil eder. Buna karşın, diğer bir görüşe göre Şafii mezhebi hukukçuları, haklı-haksız ayrımı yaparak, haklı bir nedenle öldürme durumunda mirastan yoksunluk sebebi olmadığını söylemektedirler. (Muhammed b.İdris Eş-Şafii, *Er-Risale* (Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 2010) 318-319; Udeh, 220. Sabık, 277. Zuhayli, 338).

⁹⁵ Tirmizi, *Feraiz*, 17; Ahmed b. Hanbel, I, 49.

⁹⁶ Çiğer, 38; Zuhayli, 336.

⁹⁷ Karaman, 379.

⁹⁸ Sabık, 277; Zuhayli, 338.

Adam öldürme suçu, Hanefi mezhebine göre beş türdür: Kasıt, kasıt benzeri, hata ile, hata mecrasına cari, tessebbüb⁹⁹. Şafii ve Hanbeliler, kasıt, kasıt benzeri ve hata ile adam öldürme ayrımını yapar. Malikiler de kasıt ve hata ile ayrımını yaparlar.

Hanefi mezhebine göre, adam öldürme suçunun işlenebilmesi için fiilin delici ve kesici bir alet ile yapılması gerekir. Şafii ve Hanbeli mezhebine göre, tabiatı icabı çoğu kez öldürücü olan alet ile yapılan bir fiil olması gerekir. Hanefi olmalarına karşın Ebu Yusuf ve İmam Muhammed de bu görüştedir¹⁰⁰. Maliki mezhebi ise, alet ile ilgili özel bir koşul ileri sürmez, failin kastına bakar¹⁰¹.

Hanefi mezhebine göre adam öldürme çeşitleri şunlardır:

-Katl-i Amd (Taammüden, kasten öldürmek): Bir kimseyi hukuka aykırı bir şekilde, yaralayıcı aletlerden biriyle bilerek ve isteyerek haksız yere öldürmektir¹⁰². Kast, insanın iç dünyasıyla ilgilidir ancak davranışlarla dışarı yansır. Kesici ve delici cisimlerde olduğu gibi kullanılan aletlerin öldürmeye elverişli olup olmadığı durumda veya çok yüksekten atma, kuyuya veya ateşe atma, öldürücü dozda zehir verme gibi fiillerde olduğu gibi kullanılan yöntemin ölümle sonuçlanacağına kuvvetle muhtemel olması durumunda mağdur ölmüşse kastın var olduğu söylenir. Kasten adam öldürmenin esas yaptırımı kısastır¹⁰³.

-Şibh-i Amd (Kasıt benzeri): Bir kimseyi hukuka aykırı olarak, yaralayıcı olmayan veya çoğu kere ölümle sonuçlanmayan bir şey ile, bilerek ve isteyerek öldürmektir. Yumruk veya sopa ile veya bağırarak suretiyle korkutarak öldürmek gibi. Fail, fiil bilerek yapmıştır ama sonucu istememiştir¹⁰⁴.

-Hata ile (Kasıtsız olarak, yanılma ile): Öldürme ve yaralama kastı olmayarak bir kimseyi öldürmektir. Fiilde hata ve kasıta hata olarak ikiye ayrılır¹⁰⁵. Bir avcının atış yaparken bir şahsı öldürmesi örnek olarak verilebilir. Hataen adam öldürüne kısas cezası verilmez. Diyet gerektirir¹⁰⁶.

-Hata mecrasına cari (hata sayılacak şekilde, iradesiz bir fiil ile): İradi olmayan bir fiil ile meydana gelen öldürmedir. Uyurken birinin üzerine düşmek, yüksek bir yerden birinin üzerine düşmek veya freni patlayan bir araçla bir kimseyi çarpıp öldürmek örnek olarak verilebilir¹⁰⁷.

⁹⁹ Ali Haydar Efendi, *İslam Hukukunda Feraiz ve İntikal* (2. Bası, DİB Yay., 1985) 14.

¹⁰⁰ Zuhayli, 337.

¹⁰¹ Udeh, 47-49.

¹⁰² Ali Haydar Efendi, s.14,

¹⁰³ Mustafa Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku* (Mimoza Yay. 2014) 376-377.

¹⁰⁴ Ali Haydar Efendi, 14

¹⁰⁵ Ali Haydar Efendi, 15.

¹⁰⁶ Ebu'l Hasan El Maverdi, *El-Ahkamu ş Sultaniyye* (Bedir Yayınevi, 1976) 263.

¹⁰⁷ Zuhayli, 37; Ali Haydar Efendi, 15.

-Tesebbüben (Sebebiyet yolu ile): Bir kimsenin ölümüne dolaylı olarak sebep olmaktır. Kamuya açık bir yola izinsiz olarak bir çukur kazılması ve bu çukura birinin düşerek ölmesi örnek olarak verilebilir¹⁰⁸.

Hanefilere göre, bu haram olan öldürmedir. Yani kısas ve kefarete gerektiren öldürmedir. Kısas veya kefarete gerektirmeyen öldürmeler mirastan yoksunluk sebebi olmaz¹⁰⁹. Kast, kasıt benzeri, hata ve hata mecrasına cari ile öldürmeler mirastan yoksun bırakılır¹¹⁰. Ama sebep olma yoluyla adam öldürme bir mirastan yoksunluk sebebi değildir. Öldürme çeşitlerinden dördünün mirastan yoksunluk sebebi olması öncelikle cezalandırma amaçlıdır. Bu, “*Kim ki bir şeyi zamanı gelmeden önce yaparsa mahrumiyet ile karşılaşır*”¹¹¹ kuralının sonucudur. Mirasçılarının mirasbırakanı öldürme ihtimalini artırmasını önlemek¹¹² bakımından mirastan yoksunluk aynı zamanda bir ceza gibi telakki edilmiştir¹¹³.

İzah ettiğimiz üzere, İslam hukukçuları sadece öldürmeyi mirastan yoksunluk nedeni olarak görmüşler, teşebbüsü bir yoksunluk nedeni olarak zikretmemişlerdir.

C. Mirastan Yoksunluğun Hüküm ve Sonuçları

Hanefi mezhebine göre sebebiyet yoluyla öldürmek, ceza ehliyeti olmayanın öldürmesi, meşru müdafaa halinde öldürmek, tam ikrah halinde öldürmek ve ölüme mahkûm olmuş birini görev icabı öldürmek mirastan yoksunluğa neden olmaz¹¹⁴.

Sebeplere olma yolu ile öldürmeler dışındaki öldürme çeşitleri mirastan yoksunluk nedenidir¹¹⁵. Sebeplere olma yoluyla adam öldürme gerçek anlamda bir adam öldürme suçu sayılmamıştır. Kişinin kendi mülkünde olmayan bir yerde izinsiz olarak bir kuyu kazan veya oraya taş koyan kişi yapmış olduğu bu tasarruf nedeniyle ceza hukuku açısından sorumlu olmayacaktır ancak diyet (tazminat kabilinden) ödemesi gerekir¹¹⁶. Aynı kişi kendi mülkünde veya sahibinin izni ile başkasının mülkünde bu kuyuyu kazmış olsaydı bu durumda diyet de gerekmecekti¹¹⁷. Bu durumlarda mirastan yoksunluk da söz konusu olmayacaktır¹¹⁸.

¹⁰⁸ Ali Haydar Efendi, 15.

¹⁰⁹ Zuhayli, 336; Ciğer, Yusuf, 38.

¹¹⁰ İbrahim Halebi, *Şerh-i Mülteka el Ebhur (Mevkufat) C.4* (Hisar Yay., 2018) 572.

¹¹¹ “Kim ki bir şeyi vaktinden evvel isti’cal eyler ise mahrumiyetle muateb olur.” Mecelle m. 99, İhan, s.56.

¹¹² “Mürisini öldürenlerin tamamı için bu tür bir değerlendirilmede bulunmak ne derece doğrudur? Kanaatimizce faili suça iten başka sebeplerin bulunması pekâlâ mümkündür. Ayrıca Hanefilerin hatâen öldürmeleri mirasa engel saymaları söz konusu illet ile çelişmektedir. Zira mürisini hatâen öldüren kişinin mirasa erken konmak gibi bir kastının olamayacağı açıktır.” (Suat Erdoğan, “İslam Hukukunda Mürisini Öldüren Kişinin Mirasçılığı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* C 11 S. 56 (2018) 977, 979).

¹¹³ Ciğer, 38; Seydişehir, 86; Zuhayli, 336.

¹¹⁴ Koçak, Dalgın ve Şahin, *İslam Hukuku*, 330.

¹¹⁵ Ali Haydar Efendi, 15.

¹¹⁶ Burhaneddin Merginani, *El Hidaye* C 2 (t.y), 440.

¹¹⁷ Zuhayli, 337; Seydişehir, 86-87.

¹¹⁸ Sevham El Mısıri, *İslam Hukukunda Şahsi Haller* (İslami Neşriyat Yayınevi, 1972), 134.

Adam öldürene yardım edenin sorumluluğu öldüren gibidir. Dolayısıyla öldürene yardım eden açısından da bir mirastan yoksunluk sebebi oluşacaktır¹¹⁹.

Adam öldürenin akıl ve baliğ olması yani tam ehliyetli olması gerekir¹²⁰. Bu bakımdan çocuklar, akıl hastaları ve bunaklar ceza hukuku açısından sorumlu olmadıklarından onlar açısından bir mirastan yoksunluk sebebi de söz konusu olmaz. Bu kişilerin adam öldürme fiilleri hata olarak değerlendirilir ve sadece diyeti gerektirir. Bu da manevi zararı tazmin babında olup cezalandırma babında değildir. Yukarıda da belirtildiği üzere, hata ile adam öldürmede, ceza ehliyetinin varlığı halinde bir mirastan yoksunluk sebebi söz konusu olacaktır.¹²¹

Adam öldürme bir hakkın kullanımı suretiyle yani bir hukuka uygunluk sebebinin varlığı halinde oluşursa yine bir mirastan yoksunluk sebebi söz konusu olmayacaktır. Örneğin ölüme mahkûm olan kimseyi celladın öldürmesi veya adil olan kimsenin asi olan¹²² mirasçısını öldürmesi mirastan yoksunluk sebebi olmaz¹²³. Kişinin had ve kısas cezasının infazı sonucu öldürülmesi, öldüren açısından bu anlamda mirastan yoksunluk sebebi olmayacaktır¹²⁴.

Meşru müdafaa¹²⁵, durumunda mirastan yoksunluk söz konusu olmayacaktır. Mirasbırakan mirasçıya saldırırsa ve mirasçının kendini koruması için öldürmekten başka bir çaresi olmazsa ve meşru müdafanın şartları gerçekleşmişse bu durumda da mirastan yoksunluk söz konusu olmaz¹²⁶.

İkrah¹²⁷ sonucu öldürmede, mirastan yoksunluğun söz konusu olabilmesi için katilin ikrah-ı muteber¹²⁸ ile mükreh olmaması şarttır¹²⁹. İkrah-ı mülcü¹³⁰ ile gerçekleşen bir öldürme fiili mirastan yoksunluk sebebi olmayacaktır¹³¹.

¹¹⁹ Seydişehri, 87.

¹²⁰ Ali Haydar Efendi, 15; Ciğer, 38.

¹²¹ Zuhayli, 337; Seydişehri, s. 87. Ciğer, 2015, s.38., Ali Haydar Efendi, 15.

¹²² Devletin bir askeri olarak, devlet başkanına isyan eden mirasbırakanını öldürmesi Hanefilerin görüş birliğiyle mirastan yoksun bırakmaz. Ancak asi olanı asker olan mirasbırakanını öldürürse bu durumda mirastan yoksun olur. (Zuhayli, 337).

¹²³ Seydişehri, 87. Ali Haydar Efendi, 15.

¹²⁴ El Mısri, 134

¹²⁵ El Mısri, 134.

¹²⁶ Seydişehri, 87.

¹²⁷ "İkrah : Bir kimseyi ihâfe ile, rızâsı olmaksızın bir şey işlemek üzere, bigayr-i hak icbar etmektir ki, ol kimseye rânn fethiyle "mükreh" ve icbar eden kimseye "mücbir" ve ol işe "mükrehün aleyh" ve hafvî mücbib olan şeye "mükrehün bih" denir." Mecelle, m. 948; İlhan, 289-290.

¹²⁸ İkrahın muteber olması için de dört şart gereklidir: 1- İkrah mülcü olmalıdır, 2- Mücbir tehdidini yapmaya muktedir olmalıdır, 3- Tehdit konusunun gerçekleşme ihtimali, zorlanan kişiyi korkutmalıdır, 4- İkrahın kabul edilebilmesi için, zorlanan kişinin kendisinden zorlama ile yapılması istenen işi zorlayanın veya adamının huzurunda işlemelidir. Bu şartları taşıyan ikrahın olması durumunda kısas ve diyet gerekmeceğinden bu durumda mirastan yoksunluk da söz konusu olmayacaktır (Mecelle m. 1003, 1004, 1005).

¹²⁹ Seydişehri, 88.

¹³⁰ İkrah iki kısımdır. Birincisi cana ve vücut bütünlüğüne yönelik olan ikrahtır (ikrah-ı mülcü), ikincisi cana, vücut bütünlüğüne veya malvarlığının tamamına yönelik olmayan ikrahtır (ikrah-ı gayr-ı mülcü). Mecelle m.948-949; Cengiz İlhan, *Mecelle* (Yetkin, 2011) 290-291.

¹³¹ Ali Haydar Efendi, 15.

Öldürücü davranışta bulunan mirasçı, mirasbırakandan önce yaşamını yitirirse, bu durumda mirasbırakan mirasçı olur. Örneğin, bir kişi mirasbırakanını öldürücü bir şekilde yaralarsa ancak yaralanandan önce ölürse bu durum geçerli olur ve yaralanan onun mirasçısı olur¹³². Öldüren, öldürülene mirasçı olamıyorsa da öldürülen öldürene mirasçı olabilmektedir¹³³.

Mirastan yoksunluk şahsîdir. Bir kimsenin öldürme sebebiyle mirastan yoksun olması çocuklarının da yoksunluğunu gerektirmez¹³⁴. Bir kimse kendi oğlu tarafından öldürülürse, oğlunun oğlundan başka mirasçısının bulunmaması halinde öldürenin oğlu mirasçı olur¹³⁵.

Hangisinin önce öldüğü bilinmediği durumda, ölenlerden biri diğerine kesinlikle mirasçı olamaz. Hayatta kalan mirasçılar bu kişilerin her birine mirasçı olabilirler¹³⁶.

Vasiyet lehdarının vasiyet yapana öldürmesi sonucu vasiyetten yoksun kalıp kalmayacağıyla ilgili olarak Kuran ve Sünnette bir hüküm bulunmamaktadır. Mirasbırakanını öldürenin mirastan yoksun kalmasına kıyasla, öldürenin bir an önce mirasa kavuşma arzusu ortak illet olduğundan, vasiyet edeni öldüren vasiyet lehdarı da vasiyet konusunda yoksun kalacaktır¹³⁷. Ancak Hanefiler'in çoğuna göre bu vasiyet askıdadır ve mirasçılar onaylarsa geçerli sayılır¹³⁸.

IV. Değerlendirme ve Sonuç

Mirasbırakan, tasarruf oranı sınırları içinde kalmak kaydıyla, malvarlığı üzerinde ölüme bağlı tasarrufları veya sağlararası bağışlamaları ile serbestçe tasarruf edebilir. Mirastan yoksunluk sebepleri Medeni Kanun m. 578/I'de, mirasbırakanı kasten veya hukuka aykırı olarak öldürme veya öldürmeye teşebbüs etme, mirasbırakanı kasten veya hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getirme, ölüme bağlı tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlama veya engelleme, mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldırma veya bozma olarak sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Çalışma konumuz olan mirasbırakanı kasten veya hukuka aykırı olarak öldürme veya öldürmeye teşebbüs etme dışındaki sebepler incelendiğinde, muhtemel mirasçının, çoğunlukla ekonomik saiklerle, kendi menfaatine olmayan ölüme bağlı

¹³² Seydişehri, 89.

¹³³ Ali Haydar Efendi, 16.

¹³⁴ Hamza Aktan, *Miras Maddesi Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi C 30* (TDV Yayınları, 1989), 144.

¹³⁵ Ali Haydar Efendi, 119.

¹³⁶ İmam Malik, 455.

¹³⁷ M. Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi* (5. Baskı, Hars Yay., 2005) 41.

¹³⁸ "Mâlikîler'e, bazı Hanbelîler'e ve Şâfîler'de kuvvetli görüşe göre vasiyet sahih, Ebû Yûsuf ve diğer fakihlere göre ise bâtildir." Abdüsselam Arı, *Vasiyet Maddesi Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi C 42* (TDV Yayınları, 2012), 554

tasarrufu ortadan kaldırma veya irade sakatlığı oluşturma yoluyla mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yapma serbestisine müdahale ettiği görölmektedir. Mirasbırakanı öldürme veya öldürmeye teşebbüs etme de ölüme bağlı tasarruf yapma serbestisine müdahale amacıyla yapılabilir elbette ama mirastan yoksunluk sonucunun doğumu için hangi saikle yapıldığına bakılmaksızın bu fiilin kasten ve hukuka aykırı olarak gerçekleştirilmesi yeterli görölmüştür. Bununla birlikte, kanunda öldürmenin veya öldürmeye teşebbüsün kasten ve hukuka aykırı olarak gerçekleştirilebileceği vurgulandığından somut olayda hukuka aykırılığı ortadan kaldıran, muhtemel mirasçının ayırt etme gücünün olmaması, meşru müdafaa gibi ihtimallerde mirastan yoksunluk söz konusu olmayacaktır.

Mirastan yoksunluk sebeplerinden birini gerçekleştiren kişi kanun gereği, kendiliğinden mirasçılık sıfatını kaybeder. Bu bağlamda, yoksunluğa neden olan davranışın anayasal güvence altında olan miras hakkının kazanılmasını engelleyecek düzeyde ağır bir yaptırıma bağlandığı görölmektedir. Mirasbırakanı öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden kişi mirasbırakandan önce ölmüş gibi kabul edilir ve bu kişinin miras hakkı altsoyuna geçer.

İslam hukukunda mirastan yoksunluk nedenlerine baktığımızda, mirasçının hangi durumlarda mirasçı olamayacağına kitap, sünnet ve icma ile belirlendiğini görmekteyiz. Hukukçular, mirastan yoksunluğa neden olan durumlardan mirasbırakanı öldürme, din farklılığı ve kölelik üzerinde görüş birliğine varmışlardır. Bunların dışında, ülke ayrılığı, ölüm tarihinin bilinmemesi, mirasçının bilinmemesi, li'an, mirasçının veled-i zina olması durumları da mirasçılıktan yoksunluk sebepleri arasında sayılmıştır. Ancak bu hususlarda mezhepler arasında görüş ayrılığı vardır.

Mirasbırakanın öldürülmesi tüm mezheplerde mirastan yoksunluk sebebi olarak kabul edilmiştir. Ancak öldürme fiilinin gerçekleştirilme şekline ilişkin mezheplerin farklı ayrımlar yapması bu husustaki algılarını da etkilemiştir. Çalışmamızda esas aldığımız Hanefi mezhebi en geniş ayrımı yaparak, kast, kasıt benzeri, hata, hata mecrasına cari ve sebep olma yoluyla olmak üzere beşli bir ayrım yapmıştır. Bu ayrımlardan sadece sebep olma yoluyla öldürmeyi mirastan yoksunluk sebebi olarak görmemiş diğer öldürme çeşitlerini de mirastan yoksunluk sebebi olarak görmüştür.

Mirastan yoksunluk nedeni olarak mirasbırakanın öldürülmesini Medeni Hukuk ve İslam hukuku ile karşılaştırdığımızda karşımıza şu sonuçlar çıkmaktadır:

Her iki hukuk sisteminde de mirastan yoksunluk sonucu doğuran fiilleri işleyen kimse, mirasçı veya vasiyet alacaklısı olamaz. Yoksunluk, mirasın intikalini engellediği gibi mirasbırakanın yapmış olduğu ölüme bağlı tasarruflara yönelik taleplerin de ileri sürülememesi sonucunu doğurur.

Medeni Kanun m. 578/I b. 1’de kast şartının aranmasından anlaşılacağı üzere, öldürmenin mirastan yoksunluk sonucu doğurması için, öldürme fiilini gerçekleştiren kişinin ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. Buna karşılık, cezai ehliyetinin olması aranmaz. Ancak İslam hukukunda Hanefî mezhebi ceza ehliyeti olmasını da arar. Ceza ehliyeti olmayan biri mirasbırakanını öldürürse mirastan yoksun olmayacaktır. Medeni hukuka göre, mirastan yoksunluk sebebi sayılan davranışta bulunan kişinin bu davranış nedeniyle ceza mahkemesinde yargılanmasına ve bu yargılama sonucunda mahkûm olmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Ancak İslam hukukunda kişinin kısas veya diyet cezası ile cezalandırılması gerekmektedir.

Medeni hukukta, yoksunluk nedenlerindeki kasti ve hukuka aykırı davranışlar olumlu (yapmak şeklinde) fiiller olabileceği gibi (boğulmakta olan ve yüzme bilmeyen babasına kasten yardım etmeyip, onu boğulmaktan kurtarmamak gibi) olumsuz da olabilir. Tedbirsizlik ve ihmal yüzünden meydana gelen durumlar (mesela vasiyetnamenin dikkatsizlikle yanması) yahut hukuka aykırı olmayan haller ise yoksunluk nedeni değildirler. Hanefî mezhebi açısından değerlendirdiğimizde, mirasbırakanı öldürmenin olumsuz bir eylemle gerçekleştirilemesinin mümkün olmamasından yola çıkarak bu tür eylemlerin mirastan yoksunluk sebebi olmayacağı sonucuna varabiliriz. Tedbirsizlik ve ihmal açısından baktığımızda, bu tür eylemlerin hata ve hata benzeri kapsamında olacağını düşünürsek bunların da mirastan yoksunluk sebebi olduğunu söyleyebiliriz. Ancak öldürme eylemi sebebiyet olma yoluyla gerçekleşirse mirastan yoksunluk söz konusu olmayacaktır.

Hem medeni hukukta hem de İslam hukukunda öldürmeye azmettiren, teşvik eden veya yardım eden gibi sıfatlarla iştirak eden kişiler de mirastan yoksun sayılacaktır.

Yine öldürme eyleminde bir hukuka uygunluk sebebinin bulunması her iki hukuk sistemi açısından mirastan yoksunluğa engel bir durumdur. Mirasçı meşru müdafaa halinde, görevin ifası gereği veya bir hakkın kullanımı sonucu ölüme sebebiyet verirse mirastan yoksun kalmayacaktır.

Mirasbırakanı öldürmeye teşebbüs Medeni hukukta bir mirastan yoksunluk sebebi olarak sayılmışken, İslam hukukunda sadece “katl” kavramı kullanılmıştır. Dolayısıyla teşebbüs ihtimalinde ölüm gerçekleşmediğinden bunun mirastan yoksunluk sebebi sayılmadığı sonucuna varabiliriz.

Medeni hukuka göre, mirasbırakanın bir akrabasını veya yakını öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmek mirasbırakanın mirasından yoksunluk nedeni değildir. İslam Hukukunda bu hususta yaptığımız araştırmalarda buna ilişkin bir bilgiye rastlamamakla birlikte, tüm kaynaklarda mirasbırakanı öldürmekten bahsedildiğinden, mirasbırakanın bir akrabasını veya yakını öldürmenin mirastan yoksunluk nedeni olmayacağı sonucuna varabiliriz. Ayrıca İslam Hukukundaki,

mirastan yoksunluğun illeti olarak belirtilen mirasa bir an evvel ulaşma saikinin bu sonuca ulaşmamızı kolaylaştırdığını ifade edebiliriz.

Her iki hukuk sisteminde de mirastan yoksunluk kişisel olup, yoksun kalan kişinin alt soyunu etkilemez. Yoksun kalan kişinin miras hakkı, o sanki mirasbırakanın ölümlünde sağ değilmiş gibi, onun alt soyuna gezer.

Nihai olarak, her iki hukuk sisteminde de mirastan yoksunluğun temel saikinin birbirine paralel olduğunu, mirasbırakanı öldürmenin benzer sonuçlara bağlandığını söylemek mümkündür. İslam hukukunda miras engelleri başlığı altında sayılan diğer sebeplerin çoğunun bir mirastan yoksunluk nedeni olmaktan ziyade mirasçılık sıfatına engel durumlar olduğunun tespiti de yerinde olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dışbağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkışı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: A.İ., E.E.; Veri Toplama: A.İ., E.E.; Veri Analizi /Yorumlama: A.İ., E.E.; Yazı Taslağı: A.İ., E.E.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: A.İ., E.E.; Son Onay ve Sorumluluk: A.İ., E.E.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: A.İ., E.E.; Data Acquisition: A.İ., E.E.; Data Analysis/Interpretation: A.İ., E.E.; Drafting Manuscript: A.İ., E.E.; Critical Revision of Manuscript: A.İ., E.E.; Final Approval and Accountability: A.İ., E.E.

Bibliyografya/Bibliography

- Antalya G ve Sağlam İ, , *Miras Hukuku* (5. Baskı, Seçkin 2021).
- Aktan H, *Miras Maddesi Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi C 30* (TDV Yayınları, 1989)
- Ali Haydar Efendi, *İslam Hukukunda Feraiz ve İntikal* (2. Bası, DİB Yay., 1985).
- Arı A, *İslam Miras Hukuku* (Pınar Yay. 2019).
- Arı, A, *Vasiyet Maddesi Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi C 42* (TDV Yayınları, 2012).
- Avcı, M, *Osmanlı Ceza Hukuku* (Mimoza Yay. 2014).
- Ayan M, *Miras Hukuku* (9. Baskı, Seçkin 2016)
- Aydın, M.A, *Türk Hukuk Tarihi* (5. Baskı, Hars Yay. 2005).
- Ayiter N ve Kılıçoğlu A, *Miras Hukuku* (2. Bası, Savaş Yayınları 1991).
- Berki ř. *Miras Hukuku* (Sevinç Matbaası, 1975).
- Ciğer Y, *Feraiz*, (Rağbet Yay., 2015).
- Çabri S, *Miras Hukuku şerhi C. II* (2. Baskı, On İki Levha 2023).
- Çeker O, *İslam Hukuku El Kitabı, Miras Hukuku Bölümü*, Ed. Talip Turcan, (Grafiker Yay. 2019).
- Dural M ve Öz T, *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku* (18. Bası, Filiz Kitabevi 2022).
- El Maverdi, E, *El-Ahkamu's Sultaniyye* (Bedir Yayınevi, 1976).
- El-Mısıri, S, *İslam Hukukunda şahsi Haller* (İslami Neşriyat Yayınevi, 1972).
- Engin, Bİ, *Mirastan Yoksunluk* (Beşir Kitabevi, 2010).

- Erdoğan, S, “İslam Hukukunda Murisini Öldüren Kişinin Mirasçılığı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* C 11 S 56 (2018).
- Eren F ve Yücer Aktürk İ, *Türk Miras Hukuku* (5. Baskı, Yetkin 2023).
- Escher A, *Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, III. Band, Das Erbrecht (Art. 537-640)* (Schultess 1960).
- Eş-Şafii MBİ, *Er-Risale* (Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 2010).
- Gençcan, ÖU, *Miras Hukuku* (3. Baskı, Yetkin 2016).
- Gönensay S ve Birsen K, *Miras Hukuku* (2. Bası, Ahmed Said Matbaası 1963).
- Halebi İ, *Şerh-i Mülteka el Ebhur (Mevkufat) C.4* (Hisar Yay., 2018).
- Hatemi H, *Miras Hukuku* (10. Bası, On İki Levha, 2022) N 26
- İlhan C, *Mecelle* (Yetkin, 2011).
- İmre Z ve Erman H, *Miras Hukuku* (15. Bası, Der 2021).
- İnan, AN, Ertaş Ş ve Albaş H, *Miras Hukuku* (11. Bası, Seçkin 2022).
- Karaman H, *Anahatlarıyla İslam Hukuku*, (12. Baskı, Ensar 2007).
- Kılıçoğlu A, *Miras Hukuku* (10. Bası, Turhan Kitabevi 2019).
- Kocayusufoğlu N, *Miras Hukuku* (3. Bası, Filiz Kitabevi 1987).
- Koçak M, Dalgın N ve Şahin O, *İslam Hukuku* (Ensar Yay. 2020).
- Koşu, A, “İslam Hukukunda Evlilik Dışı İlişki Sonucu Dünyaya Gelen Çocukların Babalarına Mirasçılığı Sorunu”, *Dini Araştırmalar* C 9, S 2 (Ocak-Nisan, 2007).
- Köprülü, B, *Miras Hukuku*, (2. Bası, Fakülteler Matbaası 1985).
- Köse S, *İslam Hukuku El Kitabı, Aile Hukuku Bölümü*, Ed. Talip Turcan (Grafiker, 2019).
- Köse, SA, *İslam Hukukunda Miras Engelleri* (Yayımlanmamış Yüksek lisan Tezi, Samsun, 2017).
- Merginani B, *El Hidaye C 2* (t.y).
- Oğuzman, K, *Miras Hukuku* (6. Bası, Filiz Kitabevi 1995).
- Sabık S, *Fıkh'us-Sünne, C 3*, (Pinar Yay. 1992).
- Schacht J, *Miras Maddesi, İslam Ansiklopedisi C.8* (MEB Yay., 1979).
- Schwander, I, *Basler Kommentar Zivilgesetzbuch II (Art 457-977 ZGB)* (6. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2019).
- Serozan, R ve Engin Bİ, *Miras Hukuku* (7. Baskı, Seçkin 2021).
- Seydişehri, M, *Feraidü'l Feraiz* (1910 tarihli Selanik matbaası nüshasından tab ile).
- Seyyid Sabık, *Fıkh'us-Sünne, C.3*, (Pinar Yay. 1992).
- Şener E, *Miras Hukuku C. I* (Olgaç Matbaası, 1977).
- Tuor P ve Piconi V, *Berner Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band III, Das Erbrecht, 2. Abteilung Der Erbgang, Art 537-640* (Staempfli, 3. Auflage, 1966).
- Udeh A, *Mukayeseli İslam Ceza Hukuku, C 2*, (Kayıhan Yay., 2012).
- Yağcı, K, *Cezai Mirasçılıktan Çıkarma (Cezai Iskat)* (On İki Levha, 2013)
- Zuhayli V, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi C 10*, (Risale Yay. 2008)

Elektronik Kaynaklar/ Electronic Resources

Lexpera <www.lexpera.com.tr>